

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

Margit Vutt

MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMISE NÕUDED HALDUSKOHTUS

Analüüs

Tartu

10. oktoober 2007

Analüüsi eesmärk	3
Analüüsi aluseks olevad materjalid	3
1. Mittevaralise kahju hüvitamise nõude õiguslikud alused	3
2. Kohtupraktikas sagedamini esinenud kaigusgrupid	4
3. Riigikohtu halduskolleegiumi praktika mittevaralise kahju hüvitamise nõuete lahendamisel	5
3.1. Väärrikuse alandamine	5
3.1.1. Väärrikuse mõiste õiguslik sisustamine	5
3.1.2. Kohtupraktika	6
3.2. Au või hea nime teotamine.....	9
4. Ringkonnakohtute praktika mittevaralise kahju hüvitamise nõuete lahendamisel...11	11
4.1. Väärrikuse alandamine	11
4.2. Sõnumi saladuse rikkumine.....	15
4.3. Au või hea nime teotamine.....	16
4.4. Enne RVastS jõustumist vastu võetud õigusvastaste haldusaktide ja tehtud õigusvastaste toimingutega põhjustatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded.....	17
4.4.1. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded omandireformi vaidlustes	17
4.4.2. Juriidilise isiku õigus nõuda mittevaralise kahju hüvitamist (<i>AS Giga vs Lõuna Politseiprefektuur</i> kaasuse näitel).....	18
4.4.3. Muud juhtumid	21
Kokkuvõte.....	22

Analüüsi eesmärk

Käesolevas analüüsis uuritakse Riigikohtu halduskolleegiumi mittevaralise kahju hüvitamise nõuete lahendamise praktikat, keskendudes põhiliselt 2005. - 2007. aasta lahenditele (seisuga kuni 01. 06. 2007) ja neis käsitletud normide rakenduspraktikale. Täiendavalt on vaadeldud ka ringkonnakohtute ning mõningal määral ka halduskohtute 2006. a. vastavat praktikat.

Analüüsi aluseks olevad materjalid

1. Riigikohtu halduskolleegiumi poolt ajavahemikus 2005 – 01. juuni 2007 tehtud mittevaralise kahju hüvitamise nõuet käsitlevad lahendid.
2. Kohtulahendite Infosüsteemis (KIS) sisalduvad halduskohtute ja ringkonnakohtute poolt 2006. aastal mittevaralise kahju hüvitamise nõuete suhtes haldusajades tehtud lahendid. Otsimismeetodina on kasutatud ületekstiotsingut, seega ei pruugi analüüs katta 100% vastaval ajavahemikul tehtud otsuseid, kuid hõlmab siiski enamiku neist.

1. Mittevaralise kahju hüvitamise nõude õiguslikud alused

Kahju hüvitamise keskseks normiks avalikus õiguses on riigivastutuse seaduse (RVastS) § 7 lg 1, mille kohaselt **isik, kelle õigusi on avaliku võimu kandja õigusvastase tegevusega avalik-õiguslikus suhtes rikkunud (kannatanu), võib nõuda talle tekitatud kahju hüvitamist, kui kahju ei olnud võimalik vältida ega ole võimalik kõrvaldada RVastS §-des 3, 4 ja 6 sätestatud viisil õiguste kaitsmise või taastamisega (s.o. haldusakti kehtetuks tunnistamise, toimingu lõpetamise või haldusaktist või toimingust hoidumise nõudega).** Mittevaralise kahju nõude alusnormiks on RVastS § 9 lg 1, mille kohaselt **võib füüsiline isik nõuda mittevaralise kahju rahalist hüvitamist süüliselt väärkuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumatus või sõnumi saladuse rikkumise, samuti au või hea nime teotamise korral.** RVastS kataloogis on seega mittevaralise kahju hüvitamise alustena märgitud tervisekahjustuse põhjustamine ja muud isikuõiguste rikkumised avaliku võimu poolt. Seaduse mõtte kohaselt võib iseenesest lisaks RVastS §-s 9 lg 1 kirjeldatud olukordadele esineda ka muid rikkumisi, mil isikule tekitatakse avaliku võimu kandja õigusvastase tegevusega avalik-õiguslikus suhtes mittevaralist kahju, kuid just loetletud olukorrad on need, mil seadus aktsepteerib ka mittevaralise kahju rahalist hüvitamist.

Nagu nähtub eelnevast, on avalik-õiguslikus suhtes avaliku võimu kandja poolt tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise spetsiifiline õiguslik regulatsioon RVastS-s võrdlemisi napp ja see võib tekitada küsimuse, millises ulatuses kuuluvad kohaldamisele üldised mittevaralise kahju hüvitamist reguleerivad VÕS sätted.

Halduskohtumenetluses käsitletavate mittevaralise kahju hüvitamise nõuete erisused tulenevad eelkõige RVastS-st. Kahju hüvitamise nõue on sekundaarne õiguskaitsevahend; niisugune lähenemine tuleneb otseselt RVastS §-st 7 lg 1, mille kohaselt **peab esmajärjekorras hindama, kas kahju oleks olnud võimalik vältida või kas seda on võimalik kõrvaldada mõne teise õiguskaitsevahendi abil.**¹ Seadus viitab RVastS §-dele 3,

---

¹ Andresen, E. Õigusvastaste tagajärgede kõrvaldamine ja kahju hüvitamine riigivastutusõiguses. – Juridica 2006, nr 3, lk 160.

4 ja 6, mis näevad vastavalt ette haldusakti kehtetuks tunnistamise, toimingu lõpetamise ja haldusakti väljaandmise või toimingu sooritamise nõuded.

VÕS kommentaaride kohaselt ei ole füüsilise ega vaimse valu ning kannatuste puhul nende mõõtmine objektiivselt võimalik. **Juhtudel, mil seadus näeb mingi õigushüve rikkumise korral *expressis verbis* ette mittevaralise kahju hüvitamise, tuleks kannatanul üldreeglina mittevaralise kahju tekkimist eeldada.** Kommentaarides on selliste rikkumiste näidetena toodud kehavigastus ja tervisekahjustus. Kannatanul tuleb sel juhul nõude edukaks esitamiseks tõendada tervisekahjustuse fakti ja põhjuslikku seost kahju tekitaja teo ja tervisekahjustuse vahel.² Imselt tuleks ka RVastS § 9 lg 1 kohaselt, kui on tõendatud, et avalik-õiguslikus suhtes³ on tõepoolest süüliselt⁴ alandatud füüsilise isiku väärikust, kahjustatud tema tervist, võetud temalt vabadus, rikutud kodu või eraelu puutumatus või sõnumi saladust või teotatud tema au või head nime, mittevaralise kahju olemasolu üldjuhul eeldada. Omaette küsimus on see, kas alati on alust selle rahaliseks hüvitamiseks, sest RVastS § 9 lg 2 kohaselt hüvitatakse mittevaraline kahju proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega ning arvestades süü vormi ja raskust. RVastS § 9 lg 2 on seejuures sarnane VÕS §-ga 134 lg 2, mille kohaselt vabaduse võtmisest, samuti muude isikuõiguste rikkumisest, eelkõige isiku au teotamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse korral tuleb kahjustatud isikule mittevaraline kahju hüvitada üksnes juhul, kui rikkumise raskus, eelkõige kehaline või hingeline valu, seda õigustab.

2. Kohtupraktikas sagedamini esinenud kaasusgrupid

Analüüsi käigus läbi vaadatud lahendite hulgas esinesid järgmised kaasusgrupid:⁵

- kinnipidamisasutuse või selle ametiisikute poolt erinevate õigusvastaste toimingutega kinnipeetavatele tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded;
- tegevuslitsentside jmt avalik-õiguslike lubade väljastamata jätmisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded;
- ebaõige kontrollakti koostamisega kontrolli- või järelevalve volitustega ametiisiku poolt ja aktis ebaõigete (tõele mittevastavate ja au teotavate) andmete kajastamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded;
- erandina ka pensioni mittemaksmise ja sellega seotud väidetava alandava kohtlemisega Pensioniameti poolt kaebajale tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue⁶

Kõige rohkem esines analüüsi objektiks olnud lahendite hulgas juhtumeid, kus õigusvastast tegu käsitleti väärikuse alandamisena.

² Varul, P., Kull, I. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2006, § 128, komm 4.4; § 130, komm 4.3.

³ Normi reguleerimisvaldkonda täpsustab olulisel määral RVastS § 1, mille lg 1 sätestab, et seadus reguleerib avaliku võimu volituste rakendamisel ja muude avalike ülesannete täitmisel tekitatud kahju hüvitamist; lõiked 2 ja 3 piiritlevad seaduse rakendusala veelgi. Avalik-õigusliku suhtena tuleb seejuures mõista avaliku õiguse normidega reguleeritud suhet.

⁴ RVastS § 9 lg 3 kohaselt **ei arvestata** kahju tekitamise **süülisust**, kui mittevaralise kahju hüvitamist taotletakse Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuse alusel, millega on tuvastatud avaliku võimu kandja poolt Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni või selle protokolli rikkumine.

⁵ Liigitamisel on aluseks võetud kaebaja poolt kaebuses esitatud nõue.

⁶ Vt haldusasi nr 3-04-18.

3. Riigikohtu halduskolleegiumi praktika mittevaralise kahju hüvitamise nõuete lahendamisel

3.1. Väärrikuse alandamine

3.1.1. Väärrikuse mõiste õiguslik sisustamine

Isikuõigustest kui mittevaralise kahju tekkimise vastu RVastS-ga kaitstavatest põhilistest õigushüvedest on kohtuasjades kesksel kohal olnud inimväärrikuse alandamisega seotud juhtumid: vastavat nõude alust on kaebustes välja toodud kõige enam. **Kohtupraktika üldine seisukoht on, et inimväärrikuse väheintensiivse alandamise korral võivad rahalise hüvitise asemel osutada piisavaks kohtupidamine ise, kahju tekitamise õigusvastasuse tuvastamine, andmete ümberlükkamine või paranduse avaldamine, vabandamine vm viisil tagajärgede (mitterahaline) kõrvaldamine.**

Mittevaralise kahju hüvitamise nõude rahuldamata jätmise põhjused olid analüüsi objektiks olevates kaasustes kahesugused. Esiteks jäeti nõue rahuldamata olukorras, kus kaebaja küll esitas väärrikuse alandamist põhjustavad faktid kaebuses oma nõude alusena, kuid ei suutnud tõendada nende asjaolude paikapidavust. Teiseks jättis kohus nõude rahuldamata juhul, kui kaebuses väidetud faktid leidsid küll tõendamist, kuid kohus asus asja menetledes seisukohale, et esitatud asjaolud kas ei kujuta endast väärrikuse alandamise juhtumit või siis ei ole põhjust reageerida vastavale juhtumile rahalise hüvitise väljamõistmisega. Eelnevast tulenevalt on esmalt ilmselt vajalik teha kindlaks, mida saab üldse pidada väärrikuse alandamiseks.

Inimväärrikust kui õigusmõistet ei ole õigusnormide tasandil täpsemalt sisustatud. Ilmselt saabki inimväärrikuse olemust selgitada pigem läbi nende olukordade, mil inimene on oma väärrikusest ilma jäetud kui vastava mõiste positiivõigusliku defineerimise teel. Otsides vastust küsimusele, missugune käitumine on teatud konkreetsel juhul kooskõlas inimväärrikuse kaitse põhimõttega ja milles võib seisneda väärrikuse alandamine, on muu hulgas võimalik tugineda ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale, mis käsitleb näiteks piinamist, ebainimlikku kohtlemist, sunniviisilist tööd jmt. Euroopa Liidu põhiseaduse lepingu artikkel I-2 nimetab inimväärrikust Liidu alusväärtusena ning artikkel II-61 sätestab inimväärrikuse ühe olulise põhiõigusena. Seega on tõlgendamisallikateks ka Euroopa Liidu põhiseaduse leping koos selle kommentaaridega, EIÕK ja selle kommentaarid jmt.⁷ Kirjanduses on märgitud, et **ebainimlik või alandav kohtlemine kujutab endast enamasti isiku suhtes toime pandud halba füüsilist kohtlemist, kuid võib esineda ka psüühilise mõjutamisena.** Väärrikusega seotud küsimused puudutavad näiteks tervishoiukorraldust kinnipidamisasutuses, füüsilist kohtlemist jmt. Väärrikuse temaatika võib samuti puudutada selliseid inimõigusi nagu õigust elule, turvalisusele, isikuvabadusele, austusele perekonna ja eraelu vastu jmt.⁸

Kuid ka näiteks Eesti siseriiklik õigus sisaldab õigusnorme, milles inimõiguste järgimise vajadust eraldi rõhutatakse, viidates seega nõ tundlikele valdkondadele, kus võib esineda inimväärrikuse alandamise probleeme. Ühe sellise näitena võib tuua soolise võrdõiguslikkuse seaduse, mille § 3 lg 1 p 5 kohaselt leiab seksuaalne ahistamine aset, kui esineb mis tahes alluvus- või sõltuvussuhtes isikule soovimatu tahtlik sõnaline, mittesõnaline või füüsiline seksuaalse olemusega käitumine või tegevus, mille **eesmärk või tegelik toime** on isiku

⁷ Vt näit. Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Lõhmus, U. (Koost) Tartu, 2003.

⁸ Hion, M. Piinamine, väärkohtlemise ja karistamise keelamine. - Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Lõhmus, U. (Koost). Tartu, 2003, lk 48.

väärikuse alandamine, mis loob häiriva, ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna, ning isik kas tõrjub sellist tegevust või talub sellist tegevust põhjusel, et see on otseselt või kaudselt väljendatuna eelduseks teenistusse või tööle võtmisele, töösuhte säilimisele, koolitusele lubamisele, tasu maksmisele või muudele eelistustele või soodustustele. Samuti sätestab näiteks kriminaalmenetluse seadustiku § 9 lg 2, et uurimisasutus, prokuratuur ja kohus peavad menetlusosalist kohtlema tema au teotamata ja tema inimväärikust alandamata ning et kedagi ei tohi piinata ega muul viisil julmalt või ebainimlikult kohelda.

3.1.2. Kohtupraktika

10. juuni 2005. a. otsuses haldusajajas nr 3-3-1-30-05 (*Malõšev vs Tartu Vangla*) käsitles Riigikohtu halduskolleegium kaasust, kus mittevaralise kahju nõude esitas vandeadvokaat. Kahju hüvitamise nõue oli esitatud samaaegselt nõudega kohustada vangla administratsiooni kaebaja ees vabandama. Nõude alusena oli kaebuses märgitud olukord, kus Tartu Vangla keeldus õigusvastaselt võimaldamast kaebajale kokkusaamist kinnipeetavast kliendiga. Lisaks allutati kaitsja solvavale, au ja väärikust alandavale protseduurile - läbiotsimisele, millega tekitati talle moraalne kahju. Kaitsja taotles, et kohus kohustaks Tartu Vangla administratsiooni vabandama ja hüvitama rahaliselt seoses läbiotsimisega tekitatud moraalne kahju summas 10 000 krooni. Oma otsuses leidis halduskolleegium, et põhimõtteliselt saaks vabandamise nõude esitada vaid RVastS § 11 lg 1 alusel (kannatanu võib avaliku võimu kandjalt **rahalise hüvitise asemel** nõuda kehtetuks tunnistatud või vastavas osas muudetud haldusakti või toimingu õigusvastaste tagajärgede kõrvaldamist), kuid antud kaasuse asjaoludel ei aitaks vabandamine kuidagi kaasa kaebaja poolt märgitud õigusvastase tagajärje kõrvaldamisele (tagajärjeks oli võimatus kohtuda oma esindatavaga). Seega ei saanud vabandamise nõue iseenesest olla kahjuliku tagajärje kõrvaldamise abinõu. Samas leidis halduskolleegium, et Tartu Vangla ei ilmutanud vajalikku hoolsust kinnipeetava kaitsja eriliste õiguste tagamisel, tegemist oli õigusvastase süülise tegevusega ja kaebajale tekitati süüliselt mittevaralist kahju tema väärikuse alandamisega põhjendamatult läbiotsimise teel. RVastS § 9 lg 2 sätestab, et **mittevaraline kahju hüvitatakse proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega ning arvestades süü vormi ja raskust**. RVastS § 11 lg 2 paneb avaliku võimu kandjale kohustuse rakendada kahju tekitamise tagajärgede kõrvaldamisel kõiki õiguspäraseid abinõusid. **Arvestades õiguserikkumise asjaolusid, süü vormi ja raskust ning kaaludes mittevaralise kahju hüvitamise ja kahju tekitamise tagajärgede kõrvaldamise mõju pooltele, pidas Riigikohtu halduskolleegium põhjendatuks kohustada Tartu Vanglat kirjalikult vabandama** kaitsja ees õigusvastase läbiotsimise pärast. Seega kohaldas halduskolleegium antud juhul ikkagi ühte nendest kahest õiguskaitsevahendist, mille kohaldamist kaebaja taotles, kuigi põhjendused vabandamise kohaldamiseks olid madalama astme menetluses käsitletutega võrreldes erinevad. Antud kaasuses on analüüsi autori arvates väga selgelt väljendunud kahju hüvitamise spetsiifiline iseloom halduskohtumenetlusele alluvate, avalik-õiguslikest suhetest tekkinud nõuete lahendamisel.

22. märtsi 2006. a. otsuses haldusajajas nr 3-3-1-2-06 oli kõne all kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramise õiguspärasus ja sellega kinnipeetavale väidetavalt tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue. Esimeses astmes taotles kinnipeetav mittevaralise kahju hüvitisena 50 000 krooni, kassatsiooniastmes oli nõude suuruseks 300 000 krooni. Oma nõuet põhjendas kaebaja sellega, et ta paigutati vangla administratsiooni poolt õigusvastaselt kartserisse, kus alandati tema inimväärikust. Ka ei vastanud kartser väidetavalt nõuetele, seal puudusid tool ja laud, ventilatsioon oli halb ja valitsesid ebasanitaarsed tingimused. Kohtumenetluse käigus tuvastati, et kinnipeetava distsiplinaarkorras kartserisse paigutamisel

rikuti tõepoolest kinnipidamist reguleerivaid eeskirju, sest tingimused kartseris olid ebasanitaarsed ja kartser ei vastanud kehtestatud nõuetele. Riigikohtu halduskolleegium leidis, et **kinnipeetava inimväärikust kahjustab tema paigutamine kartserisse, mille tingimused ei vasta (olulisel määral) nõuetele.** Isikule saabunud tagajärg - tema väärikuse kahjustumine - on vahetult tingitud haldusorgani tegevusest - kinnipeetava paigutamisest kartserisse ilma õigusliku aluseta ning haldusorgani hoolsuskohustuse mittetäitmisest kartseris nõuetele vastavate tingimuste loomisel ja tagamisel. Seega esinesid RVastS §-s 9 sätestatud alused mittevahalise kahju rahalise hüvitamise nõude rahuldamiseks. Riigikohtu halduskolleegium pidas antud asjas halduskohtu poolt määratud hüvitise suurust (10 000 krooni) proportsionaalseks ning vastavaks seaduses sätestatud tingimustele. Antud kaasuse puhul tuleb oluliseks pidada ka seda, et halduskolleegium viitas lahendi punktis 11 eraldi asjaolule, et *"...[kolleegium peab] kartserisse paigutamist intensiivselt põhiõigusi riivavaks ning kinnipeetava seisundit märgatavalt halvendavaks karistuseks. Selle karistuse olemust ja tagajärgi silmas pidades on Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel Rec(2006)2 Euroopa Vanglareeglistiku kohta (punkt 60.5) sätestatud, et kartserisse paigutamist tuleb karistusena kohaldada üksnes erandlikel juhtudel."*

Kartseri sanitaarseisundi tõendamise koorimise on halduskolleegium sisuliselt pannud vangla administratsioonile, märkides otsuse punktis 14, et *"Vastustaja ei ole ümber lükanud väiteid kartseri ebarahuldava sanitaarseisundi kohta. Nendel asjaoludel nõustub kolleegium halduskohtu järeldusega, et kinnipeetava inimväärikust kahjustati tema paigutamisega kartserisse, mille tingimused ei vastanud nõuetele."* Riigikohtu otsuse kohaselt on ringkonnakohus möönud ventilatsiooni puudulikkust ning vastustaja ei ole tõendanud selle vastavust nõuetele.

Haldusasjas nr 3-3-1-14-06, mille kohta Riigikohtu halduskolleegium tegi otsuse 28. märtsil 2006. a., taotles kinnipeetav Tartu Vangla administratsiooni toimingut - pärast distsiplinaarkaristuse kandmist kartseris hoidmine - õigusvastaseks tunnustamist ja sellega tekitatud moraalse kahju (50 000 krooni) hüvitamist. Tartu Vangla hoidis kaebajat kartseris kuu aega kauem kui distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjas ette nähtud, põhjustades kaebajale sellega väidetavalt mittevahalise kahju. Nii halduskohus kui ringkonnakohus jätsid kahju hüvitamise nõude rahuldamata, leides, et kuigi Tartu Vangla toiming tõi kaebajale kaasa ebamugavusi, ei ole tuvastatud, et Tartu Vangla oleks kaebajale põhjustanud hingelisi või füüsilisi kannatusi, mis oleksid käsitatavad mittevahalise kahjuna. Riigikohtu halduskolleegium aga leidis, et **isiku üle lubatud tähtaja kartseris hoidmine oli kaebaja väärikust alandav ja seega on mittevahalise kahju nõue põhjendatud.** Riigikohus mõistis välja hüvitise 3000 krooni, märkides, et antud summa on kohane, arvestades õigusrikkumise asjaolusid, süü vormi ja raskust ning kaaludes mittevahalise kahju tekitamise ja kahju hüvitamise tagajärgi nii kaebajale kui ka avaliku võimu kandjale ning samuti asjaolu, et kaebajal alusetult kartseris viibimise tulemusel väidetavalt tekkinud tervisekahjustused ei ole kohtute poolt tõendamist leidnud.

Seega on Riigikohus eelnevate kaasustega põhimõtteliselt jaatanud VÕS kommentaarides väljendatud põhimõtet, et seaduses otseselt nimetatud juhtudel (antud juhul on selleks väärikuse alandamise fakt) tuleks mittevahalise kahju olemasolu eeldada. Mittevahalise kahju hüvitamise ulatuse kindlaksmääramisel on Riigikohus aga hinnanud süü astet, rikkumise raskust ning tagajärge (nt kas rikkumisel oli mingi tagajärg isiku vaimsele või füüsilisele tervisele).

Inimväärikuse tähendust elamisloa taotlemise ja isiku väljasaatmise menetluses on Riigikohtu halduskolleegium käsitlenud 9. mai 2006. a. otsuses haldusasjas nr 3-3-1-6-06 ja 16. oktoobri 2006. a. otsuses haldusasjas nr 3-3-1-53-06. Haldusasjas nr 3-3-1-6-06 on Riigikohus märkinud, et *"kaua aega Eestis elanud määratlemata kodakondsusega isiku*

väljasaatmiskeskusse paigutamise õiguspärasus ja kooskõla inimväärikusega on problemaatiline. Riikide pädevuses on immigratsioonireeglistiku kehtestamine ja **üldjuhul ei kohusta rahvusvaheline õigus andma elamisloa teises riigis kaua aega elanud kodakondsuseta isikule**. Välismaalaste seaduse regulatsioon, mis lubab ka kaua aega Eestis elanud määratlemata kodakondsusega isikule anda elamisloa üksnes erandkorras, võib paraku kaasa tuua olukorra, kus väljasaatmiskeskuses peetakse isikut, kelle suhtes on selge, et teda ei saa ühtegi riiki välja saata sellepärast, et puudub riik, kes peab sellise isiku vastu võtma. [---] Ilma väljasaatmise perspektiivita isiku kinnipidamist väljasaatmiskeskuses saab ja tuleb hinnata ka läbi Põhiseaduse § 20 lg 2 p 4 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 5.1(f), mis otsesõnu tagavad igaihele füüsilise vabaduse kaitse meelavalitse kinnipidamise eest riigist väljasaatmise eesmärgil. Kolleegium on seisukohal, et **inimväärikuse ja füüsilise vabaduse kaitse huvides tuleb juba tähtajalise elamisloa taotluse üle otsustamisel esialgselt kaaluda isiku väljasaatmise perspektiive ning esitada elamisloa andmisest keeldumise korral põhjendused riigist väljasaatmise perspektiivikuse kohta**. Väljasaatmise perspektiive tuleb kaaluda ka juhul, kui elamisloa taotluse üle otsustav organ ja väljasaatmise ning väljasaatmiskeskusse paigutamise üle otsustuspädevust omav organ on erinevad. **Kui kaalumise tulemusel selgub, et väljasaatmine on perspektiivitu, siis tuleb elamisloa anda, hoolimata sellest, et seadus lubab elamisloa anda üksnes erandkorras.**"

16. oktoobri 2006. a. otsuses haldusasjas nr 3-3-1-53-06 käsitles halduskolleegium juhtumit, kus kaebaja samuti vaidlustas Siseministeriumi keeldumise väljastada talle tähtajaline elamisloa. Kaebajaks oli kinnipeetav ja elamisloa taotlust põhjendas ta sellega, et soovib taotleda kinnipidamisasutusest ennetähtaegset vabastamist, abielluda oma elukaaslase ja lapse emaga ning asuda elama oma perekonna juurde. Siseministerium põhjendas elamisloa mitteväljastamist muu hulgas sellega, et **välismaalaste seadus välistab üldjuhul tähtajalise elamisloa andmise välismaalasele, kes kannab üle ühe aasta pikkust vabadusekaotust**. Niisugune isik võib ohustada avalikku korda, ühiskondlikku turvalisust, kõlblust või teiste isikute õigusi ja huve, mistõttu tema tingimisi ennetähtaegne vabastamine ei täidaks oma eesmärki. Talle saab elamisloa anda üksnes erandlikel asjaoludel. Võimalus vabaneda vanglast enne tähtaega pole erandlik asjaolu, mis tingiks elamisloa andmise. Halduskohus jättis kaebuse rahuldamata, märkides muu hulgas, et tähtajalise elamisloa andmise eesmärgiks ei ole kinnipeetavale vanglast ennetähtaegse vabanemise võimaldamine. Ringkonnakohus aga tühistas halduskohtu otsuse ja kohustas siseministrit taotluse uuesti läbi vaatama. Antud kaasuses mittevahalise kahju hüvitamise nõuet küll ei esitatud, kuid Riigikohtu halduskolleegium märkis otsuses siiski: "**Kodakondsus- ja Migratsiooniameti otsus mitte anda elamisloa võib kinnipeetava õigusi rikkuda, kui selles otsuses tehtud kaalutusviga muudab ennetähtaegse vabastamise avalduse läbivaatamise võimatuks**. Kohtuvaidluse tulemusena uue otsuse tegemine ei pruugi kaitsta isiku õigusi, mistõttu pole välistatud mittevahalise kahju esitamise nõue Eesti riigi vastu." Samas tuleb arvestada, et mittevahalise kahju hüvitamise nõude rahuldamiseks peab siiski olema kindlaks tehtud konkreetse isikuõiguse rikkumine tulenevalt elamisloa väljastamisest keeldumisest.

Väärikuse alandamise faktile tuginevat mittevahalise kahju hüvitamise nõuet lahendas Riigikohtu halduskolleegium ka 14. detsembri 2004. a. otsuses haldusasjas nr 3-3-1-56-06. Kaasuse asjaolude kohaselt võeti kaebajalt 7. märtsil 2002. a. Narva piiripunktis kontrollimiseks ära Eesti Vabariigi välismaalase pass, põhjendusega, et pass on kantud kaotatud/varastatud dokumentide andmebaasi. Pass tagastati kaebajale 15. märtsil 2002. a. Kodakondsus- ja Migratsiooniameti 13. märtsi 2002. a. ja 16. aprilli 2002. a. vastustes kaebaja järelepärimistele vabandati võimalike ebamugavuste pärast ning selgitati, et kaebaja pass märgiti alates 03. maist 2001 inimliku vea tõttu ekslikult kehtetuks, kuid 11. märtsil 2002. a. pass ennistati. Piiripunkti ametnike tegevuse tulemusena ei saanud kaebaja sõita

naistepäevaks külla Peterburis elavale tütrele. Ametnike väited tema passi mittekehtimise kohta traumeerisid väidetavalt kaebuse esitajat, põhjustasid tal tervishäireid ja piirasid tema liikumisvabadust. Halduskohus rahuldab kaebuse osaliselt ja mõistis mittevaralise kahju hüvitisena välja 7500 krooni, leides, et antud juhul "[...] tuleb õigusvastasena käsitleda kaebajalt piiripunktis passi äravõtmist [...]. **Kohtu hinnangul tuleb riigiametnike tegevust, mille tagajärjel kaebaja oli 9 päeva passita, käsitleda hooletusena, mis tähendab, et riik on kohustatud hüvitama kaebajale tekitatud mittevaralise kahju.** Kahtlemata on olukord, kus tütrele külla suunduv kaebaja peeti piiripunktis kinni ning võeti ära pass põhjendusega, et see pole kehtiv, kaebajale hingeliselt traumeeriv ning kaebaja vanust (62 a) arvestades võis põhjustada ka tervise halvenemist. Ametnike õigusvastaste toimingutega kaebajale põhjustatud hingelised kannatused ja sellega tekitatud mittevaraline kahju ei vaja eraldi tõendamist." Halduskohtuga nõustus põhimõtteliselt ka Riigikohus, viidatud otsuse punktis 7 märgib halduskolleegium, et "[h]ingeliste kannatuste tekkimist ei ole ka Kodakondsus- ja Migratsiooniamet ning ringkonnakohus kahtluse alla seadnud." Riigikohus kvalifitseeris Kodakondsus- ja Migratsiooniameti tegevuse inimväärkuse süülise alandamisena ("[...] kaasnenum negatiivsed tagajärjed nende kogumis kujutavad kolleegiumi arvates intensiivset sekkumist kaebaja inimväärikusse RVS § 9 lg 1 ja lg 2 mõttes").

Ringkonnakohus on antud asjas leidnud, et "(inim)väärkuse alandamine on muuhulgas seotud ka hingeliste kannatuste tekitamisega. Samas ei asetü väärikuse alandamise alla igasugused hingelised läbielamised, vaid tegemist **peab olema olukorraga, kus avalik võim on isikut alandades intensiivselt rikkunud põhilisi inimõigusi.** Käesoleval juhul faktilised asjaolud sellisele õiguste riivele ei viita." Seega asusid ringkonnakohus ja Riigikohus põhimõtteliselt erinevale seisukohale, sest ringkonnakohus leidis, et mittevaralise kahju hüvitamiseks puudus RVastS § 9-s lg 1 nimetatud vastutuse alus (väärikuse alandamine). Kui analüüsida väärikuse alandamisel põhinevate nõuete kohta tehtud lahendeid kogumis, siis tekib viimase juhtumi pinnalt küsimus: millega on antud konkreetses kohtuasjas põhjendatud see, et isikule mõisteti välja rahaline hüvitis ja miks kohus antud juhul ei lugenud vabandamist piisavaks, eriti kui arvestada sellega, et tegemist oli tõepoolest inimliku veaga ning et Kodakondsus- ja Migratsiooniamet oli juba enne kohtumenetlust ja kohe pärast vea selgumist kaebaja ees kirjalikult vabandanud? Samal ajal on kohtupraktika jaatanud vabandamise kui õiguskaitsevahendi piisavust näiteks kohtuasjas *Malõšev vs Tartu Vangla*,⁹ samuti nn *Õismäe kooli juhtumi*¹⁰ puhul.

3.2. Au või hea nime teotamine

Haldusasi nr 3-3-1-44-06 (Riigikohtu halduskolleegiumi otsus 5. oktoobrist 2006. a., nn *Õismäe kooli juhtum*) põhines töötajate kaebustel, kes leidsid, et neile on tekitatud mittevaralist kahju sellega, et kooli finants-majandusliku tegevuse, õppe-kasvatustöö sisu ja õpilaste algarvestuse kontrollimise tulemusena Haridusameti poolt koostatud akt sisaldas kaebajate kohta tõendamata ja tõele mittevastavaid andmeid ning au teotavaid ja väärikust alandavaid hinnanguid (kontrollakt oli väidetavalt sõnastatud solvavas ja kaebaja head nime kahjustavas vormis) ja see loeti ette tervele koolile. Üks kaebajatest taotles mittevaralise kahju hüvitisena 5000, teine 50 000 krooni väljamõistmist. Halduskolleegium tugines antud juhtumit lahendades muu hulgas ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi poolt väljendatud seisukohale ja märkis otsuses: "Riigikohtu tsiviilkolleegium on leidnud, et "igale au teotamise juhtumile ei pea reageerima rahalise kompensatsiooni väljamõistmisega, sest kohtumenetlus ise ja kohtulahend võivad olla piisavad selleks, et kõrvaldada au teotamisega põhjustatud

⁹ RKHKo 10. 06. 2005 nr 3-3-1-30-05.

¹⁰ RKHKo 05.10. 2006 nr 3-3-1-44-06.

negatiivsed tagajärjed" (11. veebruari 2004. a otsus asjas nr 3-2-1-11-04). Riigikohtu halduskolleegium jagab tsiviilkolleegiumi seisukohta. Kolleegium leiab, et halduskohtumenetluses ettenähtud õiguskaitselahendid, eeskätt õigusvastasuse tuvastamise nõue võib rahuldamise korral olla piisav, heastamaks väiksema intensiivsusega au teotamisega tekitatud hingelisi üleelamisi. Samuti on isikul võimalik au teotavate ebaõigete andmete avaldamisel nõuda Võlaõigusseaduse § 1047 lg 4 alusel andmete avaldamise eest vastutavalt isikult andmete ümberlükkamist või paranduse avaldamist avaldaja kulul. **Ringkonnakohtu otsusest ei nähtu, et kohus oleks kaalunud võimalust, kas halvustava väärtusotsustusega tekitatud mittevaralist kahju saanuks kõrvaldada ka muul moel.** Ringkonnakohtu on vaid märkinud, et kahju rahas kompenseerimise taotlus on põhjendatud, kuna hüvitise aluseks ei ole üksnes hingelised üleelamised, piinlikkusetunne või ajutine meeolulangus, vaid arstitõendid kinnitavad, et kaebaja on vajanud üleelamiste tõttu ka pikaajalist ravi. **Riigikohtu halduskolleegium leiab, et arstitõendid, mis näitavad, et kaebaja on erinevatel aegadel viibinud ambulatoorsel ravil seoses "tugevalt väljendunud närvipingutusega" ja depressiooniga ning on arsti poole pöördunud seoses stressiga, ei tingi automaatselt mittevaralise kahju hüvitamist rahaliselt.** Raviga seoses tekkivaid varalisi kulusi ei saa samastada mittevaralise kahjuga. Ravile tehtud kulutused on varaline kahju, mida on võimalik eraldi tõendada ja välja nõuda. Kaebaja ravile tehtud varaliste kulutuste hüvitamist nõudnud ei ole. Koos kahju hüvitamise nõudega on kaebuses taotletud ka Kontrollakti õigusvastaseks tunnistamist. Riigikohtu halduskolleegium leiab ülaltoodud asjaolusid arvestades, et käesoleval juhul ei ole põhjendatud mittevaralise kahju hüvitamine rahas. Kolleegium on seisukohal, et **kaebajale tekitatud hingeliste üleelamiste heastamiseks piisab Kontrollakti p-i 2.6.11 vaidlusaluse lause õigusvastaseks tunnistamisest.**

Au või hea nime teotamise kindlakstegemise seisukohast tuleks rõhutada, et antud asjas oli tegemist kahe kaebajaga ja Riigikohus tuvastas nende erineva olukorra: halduskolleegium luges au ja head nime teotavaks kontrollaktis esineva kahtluse, et kooli remondivahendeid **võidi kasutada** just kaebaja korteri remontimisel. Kuid tegemist ei olnud otsese süüdistuse või halvustava väitega (sõnastus oli järgmine: "Tagantjärele koostatud remonttööde aktid ei välista võimalust osa remondimaterjalide kulutamiseks väljaspool kooli, nagu viidatakse kaebuses nende kasutamise kohta I. M. ja N. K. korterite remontimisel.") Halduskolleegiumi arvates viitab selline sõnastus rikkumise väiksele intensiivsusele. Teise töötaja kaebus tugines aga asjaolule, et au teotati tema vanuse rõhutamisega kontrollaktis ja väitega, et antud õpetaja on eriliselt soositud juhtkonna poolt ühekordsete preemiate maksmisel. Selles osas asus Riigikohus seisukohale, et **ühegi isiku õige vanuse märkimine ei saa olla au haavava iseloomuga.** Halduskolleegium viitas ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi seisukohale, mille järgi saab halvustava tähendusega hinnangut pidada au teotavaks siis, kui selliseks hinnanguks puudub alus (Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13. juuni 2002. a otsus asjas nr 3-2-1-63-02). Käesoleval juhul oli aga tõendatud, et kaebaja sai lisatasusid teiste õpetajatega võrreldes oluliselt rohkem ning järelikult oli väide erilisest soositusest põhjendatud. Seega jättis kohus teise kaebaja nõude rahuldamata, kuna tema au ega head nime kontrollaktiga ei teotatud.

Kokkuvõtlikult võib märkida, et halduskolleegium on RVastS § 9 kohaldamisel sarnaselt näiteks VÕS §-s 130 väljendatuga lähtunud oma praktikas suurel määral põhimõttest, et juhul, kui on kindlaks tehtud teatud õigusvastaste asjaolude esinemine (süüline väärkuse alandamine, vabaduse võtmine vmt), siis ei ole mittevaralise kahju hüvitamise nõude rahuldamiseks otseselt vajalik, et kaebaja eraldi tõendaks kahju olemasolu, vaid kahju tekkimist eeldatakse. Kahju kui tagajärje olemus võib aga tähtsust omada hüvitise suuruse määramisel. Erinevaid RVastS §-s 9 lg 1 nimetatud rikkumisi käsitleb kohtupraktika siiski erinevalt, tuginedes samas paljudel juhtudel ka eraõiguse põhimõtetele ja Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kahju hüvitamise nõuete lahendamise praktikale.

4. Ringkonnakohtute praktika mittevaralise kahju hüvitamise nõuete lahendamisel

Ringkonnakohtute 2006. a. praktika RVastS kohaldamisel on arvukam. Kaebajate poolt esitatud nõuete summad jäid vahemikku 5000 – 300 000 krooni (kõige levinumad taotletavad kahjusummad olid suurusjärgus 10 000 - 30 000 krooni). Väljamõistetud summad seevastu jäid üldjoontes vahemikku 1000 - 7500 krooni (üksikjuhtumitel mõistis kohus erandina välja ka 10 000 ja 30 000 krooni).

RVastS §-s 9 lg 1 sätestatud mittevaralise kahju hüvitamise alustest esines uuritud perioodi ringkonnakohtute lahendites samuti kõige enam tuginemist väärrikuse alandamisele. Seda tingib otseselt kohtuasjade olemus – enamik seda laadi kaebusi pärineb kinnipeetavatel, kes leiab, et vangla on nende suhtes ühe või teise abinõu rakendamisel sattunud vastuollu õigusaktide nõuetega.¹¹ Kaebajad vaidlustasid kinnipidamisasutuse tegevust seoses neile erinevate piirangute kehtestamisega. Näiteks ühes kaebuses väitis kinnipeetav, et vangla administratsioon ei taganud tema turvalisust – ajaleht avaldas tema kohta artikli ja seejärel sai talle osaks alandus ja mõnitamine kaasvangide poolt, administratsioon ei reageerinud sellele ning tekkis reaalne oht kaebaja elule ja tervisele ning ta sai au ja väärrikuse alandamisest raske moraalse vapustuse. Lisaks ei võimaldanud vangla kaebajale muusikakeskust, et kuulata religioosseid saateid.¹² Õigusvastaseks on kaebustes peetud ka väga erinevaid vangistusega seotud üldiseid ebamugavusi (näiteks sisseostude tegemise võimaluste piiratust jmt).

4.1. Väärrikuse alandamine

Alljärgnevalt on lähemalt vaadeldud ringkonnakohtute poolt väärrikuse alandamist käsitlevates juhtumites avaldatud seisukohti. Esitatud näited pärinevad üldjuhul jõustunud kohtulahenditest. Kui tegemist on jõustumata lahendis sisalduva seisukohaga, on analüüsis sellele eraldi ka viidatud.

Tallinna Ringkonnakohtu 19. detsembri 2006. a. otsuses haldusasjas nr 3-05-540 märkis ringkonnakohus, et ehkki kaasvahistatu tegevus kaebaja ähvardamisel võib kujutada endast intensiivset väärrikuse alandamist, ei saa alati sama väita vangla tegevusetuse kohta. Vanglale saab ette heita vaid ükskõiksust ähvardaja tegevuse suhtes. Kaebajale süüks pandud kuritegusid arvestades ei oleks vanglal objektiivselt pruukinud olla võimalik täies ulatuses välistada kaasvahistatute negatiivseid avaldusi kaebaja aadressil, ammugi hoida ära ajalehes avaldatud teabe levikut kaebaja kohta. Eelnevast tulenevalt pidaski ringkonnakohus kaebaja mittevaralise kahju heastamiseks piisavaks vangla tegevusetuse õigusvastaseks tunnistamist ja jättis rahalist hüvitise välja mõistmata.

Üheks juhtumite liigiks, kus kinnipeetavad on taotlenud mittevaralise kahju hüvitamist, on olukorrad, kus vang on korrarikkumise eest paigutatud kartserisse, kuid hiljem on vastava karistuse määramise aluseks olnud haldusakt halduskohtu poolt tühistatud. Analüüsi raames võib seejuures välja tuua mõned sellised kohtulahendid, kus halduskohus otsuse tegemisel ei analüüsinudki RVastS §-s 9 lg 1 sätestatud mittevaralise kahju hüvitamise aluse olemasolu, vaid lähtus üldisest õigusvastasuse kontseptsioonist ja tugines kahju hüvitamise üle otsustamisel rohkem otstarbekuse põhimõttele. Näitena võib tuua haldusasja nr 3-05-52, milles halduskohus on teinud otsuse 31. mail 2005. aastal. Halduskohtu otsuses ei hinnatud

¹¹ Ka Euroopa Inimõiguste Kohtule tuleb enamik EIÕK artiklil 3 (piinamine, ebainimlik või alandav kohtlemine) põhinevaid kaebusi kinnipeetavatel. Vt Hion, M. Piinamine, väärkohtlemise ja karistamise keelamine. - Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Lõhmus, U. (Koost) Tartu, 2003, lk 48.

¹² Tallinna Ringkonnakohtu 19. detsembri 2006. a. otsus haldusasjas nr 3-05-540.

seda, kuivõrd võis eelnimetatud asjaoludel kartserisse paigutamine olla väärkuse alandamiseks või mõneks muuks RVastS §-s 9 nimetatud mittevahalise kahju väljamõistmise aluseks. Halduskohus mõistis kaebaja kasuks välja mittevahalise kahju hüvitise 2000 krooni ja märkis otsuses vaid, et *"kui distsiplinaarkaristus osutub selle vaidlustamise järgselt õigusvastaseks, ei oleks rahalise nõudena esitatud moraalse kahju hüvitamise taotluse rahuldamine üldjuhul põhjendatud. Olukorras, kus avaldajat karistati suhteliselt lühikese ajaperioodi vältel kolmel korral kartserisse paigutamise ja kõik käskkirjad osutusid õigusvastaseks, ei saa eeldada, et vastustaja ei olnud õigusvastaste haldusaktide andmisel üldse süüdi ja et taoline põhjendamatu karistamine ei või moraalselt kahju tekitada."* Ringkonnakohus nõustus halduskohtu otsusega ja jättis selle oma 14. septembri 2006. a. otsusega muutmata. Kuid **erinevalt halduskohtust põhjendas ringkonnakohus põhjalikult vastutuse kohaldamise aluseid ja selgitas, millisel alusel ja miks antud juhul tuleb mittevahalise kahju hüvitamise kohustust jaatada.** Otsuse punktides 11-15 märkis ringkonnakohus järgmist:

"12. [---] Järgnevalt selgitab ringkonnakohus, kas karistustega rikuti kaebaja sellist õigust, mis annab alust nõuda mittevahalise kahju rahalist hüvitamist. RVastS § 9 lg 1 kohaselt võib füüsiline isik nõuda mittevahalise kahju rahalist hüvitamist süüliselt väärkuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumata või sõnumi saladuse rikkumise, samuti au või hea nime teotamise korral. Vastustaja on seisukohal, et kartserisse paigutamise ei olnud võimalik võtta kaebajalt vabadust, sest kaebaja vabadus oli vahistatuna juba piiratud.

Ringkonnakohus sellega ei nõustu. RVastS § 9 lg 1 peetakse vabaduse all silmas PS § 20 lg-s 1 sätestatud õigust füüsilisele vabadusele, s.o kaitset vahistamise ja kinnipidamise eest. Kaebaja füüsiline vabadus oli vahistatuna tõepoolest juba väga olulisel määral piiratud. Siiski ei ammendu füüsiline vabadus vahistamisega täielikult. **Vahistatu kartserisse paigutamise kaasneb füüsilise vabaduse riive täiendav intensiivistumine.** Vahistatuna viibis kaebaja ca 20 m² suuruses lukustatud kambris, kartseri pindala on aga vaid ca 6 m². Lukustatud kambris on lubatud päeval ajal lamada, kartseris mitte (vangla esindaja vastused ringkonnakohtu istungil). Tagamaks põhiõiguste efektiivse kaitse, peab RVastS § 9 lg-s 1 sätestatud vabaduse võtmine hõlmama ka vabaduse piirangu intensiivistumise.

13. Õigusvastane karistamine kartseris kinnipidamisega võib, ehkki ei pruugi alati kujutada endast inimväärkuse alandamist (Riigikohtu halduskolleegiumi 22. märtsi 2006. a otsus haldusasjas nr 3-3-1-2-06, p 11; 28. märtsi 2006. a otsus haldusasjas nr 3-3-1-14-06, p 12). Traditsiooniliselt on inimväärkuse alandamiseks õigusteades peetud kehalise puutumata kahjustamist, inimese või tema lähedaste jätmist eksistentsiks vajalike minimaalsete tingimusteta, inimese ränka diskrimineerimist ning inimese identiteedi rasket kahjustamist, s.h tema au teotamist, samuti tema taandamist isiksusest riigivõimu objektiks või vahendiks (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 26. augusti 1997. a otsus kriminaalasjas nr 3-1-1-80-97; E.-J. Truuväli jt, Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2002, lk 105—106; M. Sachs, Grundgesetz. Kommentar, 2003, lk 87—95). **Riigikohus on haldusasjas nr 3-3-1-2-06, p 12, asunud seisukohale, et kartserisse paigutamine ilma õigusliku aluseta, s.h olukorras, kus selle aluseks olnud käskkiri tühistatakse, on väärkust alandav.**

Ringkonnakohus leiab, et väärkuse alandamiseks ei saa lugeda kartserisse paigutamist **igasuguse hiljem tühistatud käskkirja alusel, vaid arvestada tuleb ka tühistamise põhjusi.** Antud juhul viisid tühistamiseni nii vormilised kui sisulised puudused. Need olid ennekõike tingitud ametnike lohakusest distsiplinaarsüüdistuse asjaolude uurimisel, dokumenteerimisel ja karistuse motiveerimisel. Ehkki karistuse määr ei olnud ilmselgelt ebaproportsionaalne, kohaldati üliintensiivset karistust kaebaja suhtes kergekäeliselt. Välistada ei saa seda, et

menetluse korrektsel läbiviimisel oleks karistus olnud leebem. Seetõttu asub kolleegium seisukohale, et käesoleval juhul riivati ka kaebaja õigust inimväärikusele.

Eeltoodu kinnitab ühtlasi, et vastustaja nimel tegutsenud ametnike tegevuses esines süü hooletuse vormis.

14. Vastustaja leiab, et hüvitist mittevaralise kahju eest ei ole võimalik välja mõista tuginedes pelgalt VÕS § 128 lg-le 5 ja kaebaja väitele, et tal tekkisid moraalsed kannatused.

Ringkonnakohus on seisukohal, et ainuüksi viidatud säte ja kaebaja väited ei ole tõepoolest valuraha maksmise aluseks, kuid mittevaralise kahjuna käsitatavaid kannatusi ei ole kannatanul alati võimalik tõendada. **Kohus peab hindama asjaolude alusel ka seda, kas mittevaralise kahju tekkimine oli vaidlusaluses olukorras tõenäoline.** Kartserisse paigutamine pidi käesoleval juhul tekitama tagajärgi, mis on käsitatavad mittevaralise kahjuna. Kartserisse paigutamise eesmärk ongi kallutada kinnipeetavat intensiivse füüsilise ja vaimse surve abil distsipliinile alluma. Distsiplinaarkaristuse õiguspärasuse korral on ka säärased tagajärjed õiguspärased, kuid käskkirja õigusvastasuse korral, iseäranis kui sellega kaasnes väärikuse alandamine, on kartseris viibimise mõju käsitatav nii füüsilise kui ka vaimse kannatusena. Kohatu on vangla väide, et mõni kinnipeetav võib ajutiselt isegi soovida kartseris viibida.

15. Leides, et kahju tuleb hüvitada rahas, ei ole halduskohus ringkonnakohtu hinnangul kohaldanud väärtalt materiaalõigust ega rikkunud menetlusnorme. [---]

17. VÕS § 127 lg 6 kohaselt otsustab mittevaralise kahju suuruse kohus. RVastS § 13 lg 1 p 5 kohaselt arvestatakse hüvitise määramisel asjaolusid, millest tulenevalt kahju hüvitamine täies ulatuses oleks ebaõiglane. Käesoleval juhul tuleb arvestada seda, et nii kaebajast kui vastustajast sõltumatutel asjaoludel kandis ta tegelikult vaid osa õigusvastaste käskkirjade alusel määratud karistusest. Mitme kaebajale süüks arvatud õigusrikkumise toimepanemise üle tegelikult vaidlust ei olnud. Teatud ulatuses pidi kaebaja karistamine olema põhjendatud. Kuna kohtu pädevuses ei ole distsiplinaarkaristusi määrata, ei saa ta õiglast karistuse määra ise kindlaks teha. Samas ei oleks õiglane maksta kaebajale valuraha karistamisega kaasnenud kannatuste eest täies ulatuses. Seega ei ole alust halduskohtu poolt välja mõistetud hüvitist suurendada."

Ringkonnakohtute praktikale tuginedes võib tuua näiteid juhtumite kohta, mida meie kohtupraktika vastavalt kas on või ei ole pidanud väärikuse alandamiseks üldiselt või siis selliseks alandamiseks, mis õigustaks mittevaralise kahju rahalist hüvitamist.

- **Kinnipeetava paigutamist ebapiisava siseviimistlusega kartserisse** (vesikloseti puudumine, pesuvee äravool fekaaliaugu kaudu) **ei pidanud kohus väärikust alandavaks.** Kohus selgitas, et isiku kartseriruumi paigutamisest ei muuda õigusvastaseks üksnes asjaolu, et selle siseviimistluse tase vajab esteetilistel kaalutlustel parandamist.¹³
- **Isiku suunamine (narko)joobeekspertiisi** ilma õigusliku aluseta ja motiveerimatult võib olla väärikuse alandamine, sest meditsiiniline läbivaatus joobe tuvastamiseks riivab õigust isikupuutumatusse;¹⁴
- **Kinnipeetava paigutamine niiskesse pesemisruumi enne teise kinnipidamisasutusse etapeerimist** võib olla õigusvastane, kuid üksnes see asjaolu ei anna alust mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmiseks. Ringkonnakohus leidis, et

¹³ Tallinna Ringkonnakohtu 18. oktoobri 2006. a. otsus haldusasjas nr 3-05-241.

¹⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 21. novembri 2006. a. otsus haldusasjas nr 3-05-279.

"üksnes tervise kahjustumise ohu loomine, millele kaebaja viitab, ei ole piisav alus, et kaebajale rahalist hüvitist maksta. Pealegi võis kaebaja pesuruumi eesruumis oodates üleriided seljast võtta ning sellega ise võimalikku haigestumise riski vältida."¹⁵ Antud juhul tuleb märkida, et reaalne tervise kahjustumine oleks vastavalt RVastS §-le 9 lg 1 iseseisvaks aluseks, mille puhul tuleks mittevaralise kahju rahalist hüvitamist (koosmõjus RVastS §-s 9 lg 2 sätestatud asjaoludega) kaaluda.

- **Ohjeldusmeetme õigusvastane kasutamine on mittevaralise kahju nõude esitamise aluseks.** Tartu Ringkonnakohtu 03. mai 2006. a. otsuses haldusasjas nr 3-05-1071 on märgitud: "*VangS §-st 69 lg 2 tulenevalt on ohjeldusmeetmete kasutamine kõige rangem julgeolekuabinõu ning käeraudade kasutamine on üks võimalikest ohjeldusmeetmetest. Kuivõrd käeraudade kasutamine riivab intensiivselt isiku põhiõigusi, siis on käeraudade kui kõige rangema julgeolekuabinõu kasutamine õigustatud üksnes erandlikel juhtudel. Vangla poolt esitatud tõenditest ei nähtu, millega oli põhjendatud kõige rangema julgeolekuabinõu kohaldamine ja seda 5 tunni kestel ning millistel põhjustel oleksid antud juhul välistatud teiste VangS §-s 69 lg 2 loetletud täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamine. Rikkumise raskus õigustab mittevaralise kahju hüvitamist.*"¹⁶
- **Täiendavate julgeolekuabinõude rakendamist** käsitles ka haldusasi nr 3-05-1118, milles kinnipeetav tugines mittevaralise kahju tekkimise alusena tema alusetule kinnipidamisele lukustatud kambris üle 2 nädala arvates ajast, mil tema suhtes toime pandud uurimine lõpetati ja langes seega ära alus täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamiseks. Tartu Halduskohus leidis 28. veebruari 2006. a. otsuses, et vangla toiming ei ole õigusvastane ja täiendavate julgeolekuabinõude jätkuvat kohaldamist pärast kriminaalasja menetluse lõpetamist võib pidada õiguspäraseks. Kohus põhjendas oma seisukohta sellega, et VangS § 69 lg 3 kohaselt on vanglal õigus kohaldada täiendavaid julgeolekuabinõusid kuni nende kohaldamise aluseks olnud asjaolude äralangemiseni, antud juhul aga alustati pärast kriminaalasja lõpetamise määruse saamist kaebaja suhtes distsiplinaarmenetlust, seega **ei olnud tegemist julgeolekuabinõude kohaldamise aluste äralangemisega.** Tartu Ringkonnakohus muutis 25. mai 2006. a. otsusega halduskohtu otsust küll vangla toiminguga õigusvastaseks tunnistamise osas, kuid jättis mittevaralise kahju väljamõistmise osas muutmata. Ringkonnakohus leidis, et kuigi Tartu Vangla toiming, millega ei lõpetatud kaebaja suhtes täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamist koheselt pärast kahtlustuste ja vastavate asjaolude äralangemist tuleb tunnistada õigusevastaseks, ei tähenda see automaatselt, et rahuldada tuleb ka nõue vanglalt kaebaja kasuks kaebaja hüvitise väljamõistmiseks. Ringkonnakohtu otsuse kohaselt "*[...] ei ole asja materjalidest nähtuvalt kaebaja millegagi tõendanud ega põhjendanud seda, et seoses tema suhtes täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamise mittelõpetamisega kohe pärast asjas tähtsust omavate asjaolude selgumist oleks tal esinenud mõni RVastS §-s 9 lg 1 märgitud alustest, mis annaks võimaluse Tartu Vanglalt kaebaja kasuks välja mõista hüvitis tekkinud mittevaralise kahju hüvitamiseks. Kuna kaebaja ei ole tõendanud endal selle Tartu Vangla toiminguga seoses mittevaralise kahju tekkimist, siis tuleb kahju hüvitamise nõude osas jätta tema kaebus*

¹⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 6. oktoobri 2006. a. otsus haldusasjas nr 3-06-513.

¹⁶ Kaebaja poolt nõutud mittevaralise kahju hüvitise summaks oli antud asjas 75 000 krooni, ringkonnakohus mõistis sellest välja oli 2000 krooni. Antud asjas tegi otsuse ka Riigikohtu halduskollegium, kes jättis ringkonnakohtu otsuse resolutsiooni ja põhjendused ülalviidatud osas jõusse (RKHKo 25. 09. 2006 nr 3-3-1-49-06). Teatud ulatuses ringkonnakohtu otsuse põhjendusi siiski ka muudeti.

rahuldamata." Kohus ei hinnanud seega mitte seda, kas kinnipeetava hoidmine lukustatud ruumis pärast kriminaalasja menetluse lõpetamist võib pidada tema väärkuse alandamiseks või näiteks vabadusõiguse piiramiseks, vaid viitas mittevarelise kahju esinemise tõendamatusle. Kohtuotsuse järeldust, mille kohaselt kaebaja ei tõendanud endal mittevarelise kahju esinemist, võib pidada mõnevõrra eksitavaks, sest olukord, kus isikut hoiti luku taga, leidis asjas tõendamist. Küsimus oli vaid selles, kas niisugune olukord võiks olla käsitletav mõne RVastS §-s 9 lg 1 nimetatud mittevarelise kahju rahalise hüvitamise eeldust kinnitava asjaoluna või mitte ja selle üle otsustamine on kohtu pädevuses. Ringkonnakohus ei ole antud otsust tehes analüüsi autori hinnangul seega tuginenud samadele põhimõtetele, millele on samalaadseid otsuseid tehes tuginenud Riigikohus.

- Haldusasjas nr 3-06-516 on Tartu Halduskohus (13. juuni 2006. a. otsuses) ja Tartu Ringkonnakohus (30. oktoobri 2006. a. otsuses) leidnud, et **olukord, kus kaebaja jäeti valudesse ja mittehügieenilistesse tingimustesse ning talle ei osutatud viivitamatut arstiabi, on kaebaja väärrikust alandav ja seega isiku põhiõigusi rikkuv.** Kohtud on õiguse rikkumise raskust ja asjaolusid arvesse võttes pidanud kohaseks hüvitiseks mittevarelise kahju eest 3000 krooni.
- Haldusasjas nr 3-06-651 on Tartu Halduskohus (31. augusti 2006. a. otsuses) ja Tartu Ringkonnakohus (14. detsembri 2006. a. otsuses) pidanud **arestimaja olmetingimuste puudujääke väärkuse alandamist kinnitavaks faktiks.** Kohtud leidsid, et Kohtla-Järve arestimaja kinnipidamistingimused on tõepoolest kaebuse esitaja inimväärrikust alandavad: pole tagatud minimaalne põrandapind (2,5 m² ühe kinnipeetava kohta), olme on vastuvõetamatu (WC kambrist eraldamata, ventilatsioon puudulik, puudub jalutusboks jmt). Otsuse tegemisel viitas halduskohus muu hulgas ka Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel Rec(2006)2 Euroopa Vanglareeglistiku kohta, mille kohaselt **vabaduskaotusliku karistuse kohaldamine ja kinnipeetavate kohtlemine eeldab julgeolekuabinõude ja distsipliiniga arvestamist, kuid samal ajal tuleb tagada vanglas tingimused, mis ei riiva inimväärrikust.** Euroopa Vanglareeglistiku p 18.1. kohaselt **tuleb kinnipeetava majutamisel austada tema inimväärrikust, tagada võimalikul määral tema privaatsus, tervishoiu- ja hügieeninõuete järgmine, ventilatsioon, valgustus ja küte.** Kaebuse esitaja nõudis mittevarelise kahju hüvitisena 100 000 krooni, kohtud pidasid vastavalt asjaoludele põhjendatuks 1000-kroonist hüvitist.
- **Isiklike asjade äravõtmist vangla administratsiooni poolt ei käsitle kohtupraktika üldreeglina väärrikuse alandamisena.**¹⁷

4.2. Sõnumi saladuse rikkumine

Haldusasjas nr 3-05-23 leidis võimaliku õigusvastase tegevusena põgusat käsitlemist sõnumi saladuse rikkumine. Tallinna Ringkonnakohus märkis 21. detsembri 2006. a. otsuses, et *"halduskohus luges kohtumääruse kinnipeetavale üleandmisega viivitamise ekslikult sõnumi saladuse rikkumiseks RVastS § 9 lg 1 tähenduses. Postisaadetise üleandmisega viivitamine ei ole iseenesest sõnumi saladuse rikkumine. Sõnumi saladuse rikkumiseks on saadetise sisuga tutvumine. Kaebaja ei ole nõudnud kahju hüvitamist selle eest, et vangla avas ümbriku, kuhu oli määrus paigutatud ja tutvus määrusega, vaid määruse üleandmisega viivitamise eest."*

¹⁷ Vt näiteks kohtuotsuseid haldusasjades nr 3-06-1005 ja 3-06-828.

Kirjavahetuse saladuse rikkumine oli kõne all ka haldusajal nr 3-04-218, kus kinnipeetava kaebuse kohaselt seisnes õigusvastane tegu selles, et politseitöötaja avas ja valvur luges läbi vahialusele adresseeritud intiimse kirja. Ringkonnakohus on 11. detsembri 2006. a. otsuses märkinud, et kirja avamisega hingelistes kannatustes väljenduva kahju tekkimise fakti ning tekitatud kahju suurust ja iseloomu saab põhimõtteliselt hinnata lähtudes kirja sisust ja selle kohta käiva teabe levimise ulatusest ja asjaoludest. Samuti viitab kahju esinemisele või iseloomule asjaosaliste käitumine. Kaebuse esitaja rõhutab, et kirjas lahati intiimelu üksikasju, kuid kohtu ettepanekule esitada avatud kiri tõendina, vastas kaebaja, et kiri ei ole säilinud. Samas väidab kaebuse esitaja end selgelt mäletavat kirja sisu ning vajadusel võib selle kohtule avalikustada. Ringkonnakohus leidis, et "*[k]una puuduvad igasugused usaldusväärsed andmed kaebajale adresseeritud kirja sisu kohta, ei ole kirja avamisega kaebuse esitajale mittevahalise kahju tekitamine tõendatud. Seetõttu jääb apellatsioonkaebus rahuldamata.*"¹⁸

4.3. Au või hea nime teotamine

Haldusajal nr 3-03-42 oli kaebajaks maksuameti poolt kontrollitud ühingu lepinguline esindaja maksumenetluses (füüsiline isik). Ta esitas enda nimel kaebuse Maksuameti õigusvastase tegevuse peale, milleks kaebuse asjaolude kohaselt oli Maksuameti poolt koostatud **maksuotsuste põhjendavates osades ebaõigete faktiväidete ja halvustava sisuga väärtushinnangute väljendamine tema suhtes**. Kaebuse kohaselt heideti maksuotsustes kaebajale ette maksuhalduri tegevuse takistamist ning valeandmete ja põhjendamatute kaebuste esitamist. Selliseid väiteid pidas kaebaja solvavateks ning tema au ja väarikust riivavateks ja leidis, et maksumenetluse takistamiseks ei saa kuidagi lugeda temapoolset maksumaksja abistamist viimase õiguste kaitsmisel menetlustoimingute vaidlustamisel. 23. märtsil 2006. a. tegi antud asjas otsuse Tallinna Ringkonnakohus, kes muutis halduskohtu motiive, kuid jättis sarnaselt halduskohtuga kaebuse siiski rahuldamata. Kaebuse rahuldamata jätmist põhjendas ringkonnakohus sellega, et maksuotsustes on kaebajat küll nimeliselt nimetatud ja põhimõtteliselt võib haldusakt rikkuda ka selle adressaadiks mitteoleva isiku õigusi, kuid **otsustes sisalduvad maksuhalduri põhjendused kontrollitava ühingu taotluste läbivaatamata jätmise ja tagastamise kohta ei ole kaebajat süüdistavad ning tema au ja head nime teotavad**. "*Otsustes ei sisaldu halvustava sisuga väärtushinnanguid kaebaja isiku kohta ning otsustest ei nähtu ka ühtegi kaebaja isikuga seonduvat ebaõiget faktiväidet. Otsustes põhjendatakse viitega ühingu seadusliku esindaja selgitustele ja maksumenetluses saadud muudele andmetele, miks ei ole maksuhalduri arvates õiged äriühingu lepingulise esindaja (s.o kaebaja) poolt allkirjastatud taotlustes esitatud väited selle kohta, et ühingu poolt esitatud väited on tähtaegsed. Otsustes ei ole heidetud kaebajale ette valeandmete esitamist ega maksuhalduri tegevuse takistamist. MKS §-d 56-58 sätestavad maksukohustuslase kaasaaitamiskohustuse. Maksuameti tähelepanu juhtimine tema kohustustele maksumenetluses ja kohustuste täitmata jätmisega kaasneva võivatele sanktsioonidele ei ole käsitletav käesoleval juhul maksukohustuslase lepingulise esindaja väarikust alandavana ega tema au ja hea nime teotamisena.*"

Haldusajal nr 3-02-22 lahendas kohus üleriigilises ajalehes valeandmete avaldamisega tekitatud mittevahalise kahju hüvitamise nõuet. Kaebuse asjaolude kohaselt seisnes õigusvastane tegu komisari poolt kuriteo toimepanemise kohta ajakirjanduses andmete avaldamises, kuigi hilisema kriminaalmenetluse tulemusena ei leidnud isiku süü tõendamist ja menetlus lõpetati tõendite ebapiisavuse tõttu. Halduskohus märkis oma otsuses: "*Kaebaja suhtes kriminaalmenetluse toimingute läbiviimise näol on tegemist riigi õiguspäraste toimingutega kriminaalasjas tõe väljaselgitamise huvides. Ajakirjanduses avaldatud kaks artiklit*

¹⁸ Haldusajal nr 3-05-23 jättis Riigikohus 29. 03. 2007. a. kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata ja haldusajal nr 3-04-218 pooled kassatsioonkaebust ei esitanud.

on ajakirjaniku väärtusotsustus, mis väljendab ajakirjaniku suhtumist. Artiklid võisid jätta negatiivse fooni kaebaja suhtes. **Meedia poolt esitatuna tekkinud negatiivne tulemus ei olnud tingitud komissari tegevusest ega suunatud tema poolt.** Halvustava tähendusega hinnangu võib kohus lugeda isiku au teotavaks, kuid ajakirjanikud ei ole antud juhul vastustajaks. Kui kaebaja leiab, et tema mainet on kahjustatud, võib ta pöörduda tsiviilasja lahendavasse kohtusse tuvastamaks, kas ajakirjanike poolt on tema mainet kahjustatud." Nimetatud seisukohaga nõustus ka asja apellatsioonimenetluses läbi vaadanud ringkonnakohus, rõhutades, et avaldatud artikkel sisaldas küll tõele mittevastavat faktiväidet kaebuse esitaja poolt süü üles tunnistamise kohta, kuid **asjas ei leidnud tõendamist, et tõele mittevastav faktiväide oleks edastatud artikli autorile politseiprefektuuri ametnike ega konkreetse komissari poolt.**

4.4. Enne RVastS jõustumist vastu võetud õigusvastaste haldusaktide ja tehtud õigusvastaste toimingutega põhjustatud mittevõimalise kahju hüvitamise nõuded

4.4.1. Mittevõimalise kahju hüvitamise nõuded omandireformi vaidlustes

Eraldi juhtumite grupina võib välja tuua omandireformiga seotud vaidlustes esitatud mittevõimalise kahju hüvitamise nõuded. Sellistes kaasustes on kaebajad reeglina õigusvastaseks tegevuse tulemiks pidanud eluruumi või muu omandireformi objektiks oleva vara (näiteks maa) erastamisõiguse kaotamist, mida mõnel juhul on käsitletud ka kodu puutumatusena rikkumisena.

Korteri ostueesõigusega erastamise õigusest ilmajätmist kui õigusvastast tegevust, millele kaebaja oma mittevõimalise kahju hüvitamise nõudes tugines, hindas Tallinna Ringkonnakohus 30. mai 2006. a. otsuses haldusasjas nr 3-03-60.¹⁹ Kahju tekitati väidetavalt ÕVVTK Tallinna Linnakomisjoni ja Tallinna Linnavalitsuse hiljem kehtetuks tunnistatud haldusaktidega. Seejuures oli tegemist ajavahemikus 1995 – 2001 ehk enne RVastS jõustumist vastu võetud haldusaktidega. Ringkonnakohus leidis, et "*Kuna [---] korter oli omandireformi objektiks ning E. A. selle vara osas omandireformi õigustatud subjektiks, kuulus vara tagastamisele. Järelikult ei ole kaebaja jäänud ilma korteri ostueesõigusega erastamise õigusest Tallinna linna õigusvastase tegevuse tulemusena, vaid see on olnud tingitud omandireformi aktide õiguspärasest kohaldamisest. Kahjunõue Tallinna linna vastu tuleb seega jätta rahuldamata. Samuti jääb rahuldamata esitatud apellatsioonkaebus.*" Antud asjas oli oluline see, et ajaks, mil nimetatud haldusaktid kehtetuks tunnistati ning anti välja uus subjektiks tunnistamise otsus ja vara tagastamise korraldus, oli kaebajaga üürileping lõpetatud ning ta oli vaidlusalusest korterist lahkunud. Kuna eluruumi ostueesõigusega erastamise õigus oleks kaebajal olnud üksnes vastava eluruumi üürnikuna, **ei saanud tema subjektiivseid õigusi rikkuda haldusaktid, mis võeti vastu pärast üürisuhte lõppemist.** Siinkohal ei omanud õiguslikku tähendust see, mis asjaoludel üürileping lõpetati.

Eluruumi erastamise mittevõimaldamine kui õigusvastane tegu oli vaidluse objektiks ka haldusasjas nr 3-05-1174. Antud kaasuses sisaldas kaebaja nõue nii varalise kui ka mittevõimalise kahju hüvitamise taotlust. Kohtud jätsid mittevõimalise kahju hüvitamise nõude rahuldamata. Halduskohus märkis oma 06. juuni 2006. a. otsuses, et "*[ü]ldjuhul peaksid korvama taoliste vaidluste puhul avaldajatele tekitatud kahju materiaalse kahjuna väljamõistetud summad, mille puhul on arvestatud hetkesituatsiooni ja mis peaks võimaldama soetada samaväärse elamispinna.*" Niisugune seisukoht on omane ka

¹⁹ Tallinna Halduskohtu vastav otsus on tehtud 01. märtsil 2005. a.

eraõigussuhtes tekkinud kahju hüvitamise põhimõtetele (mittevaralise kahju hüvitamise piiratus).²⁰

Haldusasjas nr 3-05-919 käsitlesid Tartu Halduskohus ja Tartu Ringkonnakohus kaebust, kus väidetava mittevaralise kahju tekkimise aluseks oli väärivuse alandamine isiku ebavõrdse kohtlemisega maa ostueesõigusega erastamisel. Kaebaja väitis, et vallavalitsus (maakorraldaja isikus) toimis õigusvastaselt, kui ei teavitanud teda sellest, et teatud tähtaja möödumisel muutub maa mõõdistamine erastamismenetluses tasuliseks. Menetluse käigus ei leidnud aga vallavalitsuse ametnike õigusvastane tegevus kinnitust, mistõttu jäi rahuldamata ka mittevaralise kahju hüvitamise nõue. Ringkonnakohus märkis, et "*lahendades kahju hüvitamise kaebust, tuleks eelkõige tuvastada, kas kaebajal on kahju tekkinud, kas kaebaja poolt nimetatud haldusakt või toiming (s. h ka tegevusetus), millega talle väidetavalt kahju tekitati, on õigusvastane, ning kas esineb põhjuslik seos väidetavalt tekitatud kahju ja õigusvastase haldusakti (toimingu) vahel.*" Lisaks eelnevale leidis kohus, et seda laadi täiendav teavitamine ei olnud vallavalitsuse kohustustega hõlmatud ja et kaebaja oleks oma asjade ajamisel ise pidanud olema hoolsam. Sellest, et maamõõtmise kompenseeritakse juhul, kui maamõõtmistööd lõpetatakse 1. septembriks 2001, informeeriti kaebajat valla ajalehe vahendusel.

Haldusasjas nr 3-06-191 esitas kaebaja mittevaralise kahju hüvitamise nõude, tuginedes **kodu puutumatus rikkumisele** vastustaja poolt. Kaebuse asjaolude kohaselt lahkus kaebaja 1998. a. detsembris Eestist ajutiselt sugulaste juurde Venemaale (uut aastat vastu võtma), 1999. a. märtsis Eestisse sissesõidul aga sai teada, et peab esitama elamisloa ega saanud ligi kaks aastat enam koju tagasi. Kaebaja väitis, et **elamisloa puudumise tõttu ei saanud ta ka oma korterit erastada ja on nüüd jäänud elamispinnata**. Nii Jõhvi Halduskohus (14. märtsi 2006. a. otsuses) kui ka Tartu Ringkonnakohus (7. septembri 2006. a. otsuses) leidsid, et niisugune olukord ei ole käsitletav kodu puutumatus rikkumisena, sest Eestisse tagasipöördumise takistus tulenes asjaolust, et kaebajal puudusid Eestisse sissesõiduks vajalikud dokumendid. Elamisloa puudumine ei saanud olla eluruumi erastamisest loobunuks tunnistamise seadusekohaseks põhjuseks ja vastava akti kohaselt see seda ka ei olnud. Järelikult puudus seos vastustaja ametiisikute tegevusel ja asjaolul, et kaebaja pole saanud erastada eluruumi, mida ta üürilepingu alusel kasutas. Kaebaja enda tegevus viitas tema soovimatusele eluruumi erastada: tema elukohta tähtkirjaga saadetud kutsetest on kaks talle ka üle antud, kuid erastamise kohustatud subjekti juurde ta ei ilmunud, kohustatud subjektiga ühendust ei võtnud, ei taotlenud kokkusaamise aja muutmist ega vaidlustanud ka erastamisest loobunuks tunnistamist.

Ringkonnakohtute analüüsitud perioodi praktika eitab seega erastamisõiguse kaotamist mittevaralise kahju hüvitamise nõude alusena.

4.4.2. Juriidilise isiku õigus nõuda mittevaralise kahju hüvitamist (AS Giga vs Lõuna Politseiprefektuur kaasuse näitel)

Eraldi käsitlemist väärrib analüüsi autori arvates haldusasi nr 3-05-528, milles Tartu Halduskohus tegi otsuse 17. aprillil 2006. a. ja Tartu Ringkonnakohus 29. juunil 2006. a.²¹ Tegemist oli kaasusega, kus Tartu Ringkonnakohus jaatas juriidilise isiku õigust mittevaralise kahju hüvitamisele. Kuna nõude aluseks olevad asjaolud leidsid aset 1995. aastal ehk enne RVastS jõustumist, siis jääb antud kaasusele vaatamata vastuseta küsimus, kuidas saaks/peaks kohus toimima juriidilise isiku poolt esitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõude

²⁰ Vt nt: Varul, P., Kull, I. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2006, § 128, komm 4.4.

²¹ 18. septembril 2006. a. jättis Riigikohus antud asjas kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

lahendamisel käesoleval ajal kehtiva seaduse alusel. Kaebaja tugines oma nõudes põhiseaduse §-le 25, mille kohaselt on igapähele õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalset ja materiaalse kahju hüvitamisele ja märkis, et läbi PS § 9 lg 2 laienevad põhiõigused ka juriidilistele isikutele. Kahjunõue 850 000 krooni hõlmas nii mittevahalist kui ka materiaalist kahju. Kaebuses viidati ka Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi EIÕK) 06. aprilli 2000. a. otsusele *Comingersoll S.A. versus Portugal*, milles EIÕK asus seisukohale, et **mittevahalise kahju hüvitamist saab nõuda ka juriidiline isik.**

Tartu Halduskohus jättis kahju hüvitamise nõude (nõue oli sõnastatud ühtse ehk "varalise ja mittevahalise kahju hüvitamise nõudena") rahuldamata ja põhjendas seda järgnevalt: "*Kuna Eesti suhtes jõustus Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (edaspidi konventsioon) 1996.a., siis kaebuses tehtud viide EIÕK lahendile ei ole asjakohane, kuna [---] sündmused on aset leidnud enne konventsiooni kehtima hakkamist Eestis. Sama asjaolu võtab kaebajalt võimaluse viidata sündmustest hilisemale EIÕK kohtuotsusele 06.04.2000. Samuti ei kuulu kohaldamisele RVastS, kuna nimetatud seadus jõustus alles 01.01.2002. RVastS §-ist 31 lg 2 ja õiguse üldpõhimõtetest tuleneb, et enne 01.01.2002 tekitatud kahju hüvitamist saab nõuda halduskohtu kaudu, ent kohaldatakse enne riigivastutuse seaduse jõustumist kehtinud sätteid ja kahju hüvitamise üldisi põhimõtteid. Enne riigivastutuse seadust reguleerisid kahju hüvitamise aluseid tsiviilseadustiku üldosa seaduse sätteid ja tsiviilkoodeksi sätteid. [---] Põhiseaduse kommentaaride kohaselt hõlmab mittevahaline kahju eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi. Mittevahaline kahju võib kaasneda inimõiguste rikkumisega, näiteks isiku väärilise alandamisega, au ja hea nime teotamisega, kodu või eraelu puutumatusel. Mittevahalise kahju suurus väljendub kohtu hinnangus, mille kujundamisel kohus juhindub õiguse üldpõhimõtetest, ühiskonna üldise heaolu tasemest ja kohtupraktikast. Enne 01.01.2002 kehtinud moraalset kahju hüvitamise aluseid reguleeris tsiviilseadustiku üldosa seadus, mille §-ist 26 tuleneb isiklike õiguste kaitse, sh moraalset kahju hüvitamine. Tulenevalt PS § 25 eesmärgist ja mittevahalise kahju hüvitamise üldistest põhimõtetest, ei ole mittevahaline kahju heastatav üksnes rahaga. Mittevahaline kahju võib olla heastatav ka näiteks vabandamisega. **Kuna juriidilisele isikule ei ole omane moraal, juriidilisele isikule ei saa tekitada füüsilist ja hingelist valu, muret ja kaotusvalu, siis ei saa ka nõuda moraalset kahju hüvitamist.**"*

Ringkonnakohus asus aga halduskohtuga võrreldes teistsugusele seisukohale ja leidis, et "*tulenevalt Euroopa Inimõiguste Kohtu 6. aprilli 2000 otsusest võib mittevahaline kahju lisaks maine kahjustamisele seisneda ka kindlusetuses tegevuse planeerimises, juhtimise häirimises ja juhtkonda kuuluvatele isikutele tekitatud ängistuses ja ebakindluses. Nimetatud asjaolud on käsitletavad PS §-is 31 sätestatud ettevõtlusvabaduse riivetena ning seetõttu võib olla tegemist PS § 25 kohaselt hüvitamisele kuuluva mittevahalise kahjuga. [---Ä]ritegevust kajastavate dokumentide valikuta võetus on vaadeldav ettevõtlusvabaduse riivena, mis häiris suuresti äriühingu juhtimist ja seoses sellega tekitati apellandile mittevahaline kahju. Oma nõudes ei ole kaebaja välja toonud, kui suure osa moodustab väidetav mittevahaline kahju ja kui suur on väidetav varaline kahju. Mittevahalise kahju suuruse kindlaksmääramiseks objektiivsed kriteeriumid puuduvad. Riigikohtu 8. veebruari 2001. a. otsuses nr 3-2-1-1-01 väljendatud seisukoha kohaselt väljendub mittevahalise kahju suurus kohtu hinnangus, mille kujundamisel kohus juhindub õiguse üldpõhimõtetest, ühiskonna üldise heaolu tasemest ning kohtupraktikast. Hinnates kahju tekitamise asjaolusid ja kahju tekitanu käitumist, peab ringkonnakohus mõistlikuks mittevahalise kahju suuruseks 30 000 krooni. Samas on õige apellandi seisukoht, et teatud juhtudel on raskendatud varalise ja mittevahalise kahju eristamine ning ka äritegevust kajastavate dokumentide valikuta võetuse puhul, millega seoses on häiritud äriühingu juhtimine, on raske eristada, kui suur on sellega tekitatud mittevahaline ja varaline kahju. Seetõttu peab ringkonnakohus õiglaseks **lageda***

eelnevalt märgitud mittevaralise kahju hüvitisega 30 000 krooni kaetuks ka varaline kahju."

Kohus toimis seega antud juhul mittevaralise ja varalise kahju väljamõistmisel ja omavahelise suhte määramisel vastupidiselt sellele, kuidas kahju hüvitamise nõuete korral tavaliselt toimitakse. Nimelt loetakse mittevaralise kahju hüvitamise põhimõttelise erandlikkuse ja piiratuse tõttu üldjuhul varalise kahju hüvitisega kaetuks hoopis mittevaraline kahju. Teistsuguse lähenemise põhjuseks oli antud juhul ilmselt asjaolu, et varalise kahju puhul oleks võinud tekkida tõsine probleem kahju tõendamiseks. Selleks, et lugeda varaline kahju tekkinuks, tuleks võlaõigusliku kahju hüvitamise reeglistiku kohaselt rakendada diferentsihüpoteesi (teha kindlaks reaalne kahju kui tegeliku ja hüpoteetilise varalise olukorra vahe). Käesoleva juhtumi asjaolude kohaselt oleks see olnud üsna keeruline, kuigi ilmselt ka mitte võimatu, sest asjas esitati muu hulgas tõendina eksperthinnang "Ettevõtte tavapärase majandustegevuse takistamise mõju ettevõtte majandustulemustele," milles oli võimalikule otsesele ja kaudsele varalisele kahjule viidatud.

Eraõiguses on väljendatud seisukohta, et **väljaspool seaduses konkreetselt sätestatud aluseid ei tohiks mittevaralise kahju hüvitamine üldreeglina kõne alla tulla**, sest kehtib eeldus, et mittevaralise kahju tekkimise juhud on seaduses loetletud ammendavalt.²² Samuti on õiguskirjanduses märgitud, et mittevaralise kahju hüvitamise nõudes ei saa tugineda otse põhiseadusele ja viidatud Riigikohtu lahendile, mille kohaselt põhiõiguste tsiviilõiguslikud kaitsevahendid on sätestatud (üksnes) tsiviilõiguses.²³ Küsimus sellest, kas juriidilisel isikul on õigus nõuda mittevaralise kahju hüvitamist, on komplitseeritud. Ka VÕS kommentaarides on märgitud, et tegemist on vaieldava küsimusega. VÕS § 127 kommentaar 3 kohaselt "... võiks [ühelt poolt] väita, et juriidilisele isikule ei saa tema olemusest tulenevalt kuuluda mittevaralise kahju hüvitamise nõuet, kuna juriidiline isik ei saa kogeda füüsilist valu ega hingelisi kannatusi. [---] **Teisalt aga võlaõigusseaduse sõnastus juriidilise isiku mittevaralise kahju hüvitamise nõuet ei välista.** [---] Siiski peaks küsimus mittevaralise kahju tekkimisest juriidiliste isikute puhul tõusetuma üksnes äärmiselt spetsiifilistel juhtudel, eelkõige üksnes ebaõigete andmete avaldamise ja maine kahjustamise korral. Vähemalt äriühingute puhul ei ole mittevaralise kahju hüvitatavuse küsimus siiski reeglina oluline, kuna äriühingute puhul saab eriti intensiivse maine kahjustamise korral eeldada, et selline kahjustamine põhjustas ka varalise kahju."

Analüüsi autor peab siinkohal vajalikuks märkida, et äriühingute puhul on ka varalise kahju tõendamine niisugustel puhkudel äärmiselt keeruline, mistõttu ei ole alati võimalik loota sellele, et isegi tugevalt tajutava maine kahjustamise korral oleks kahju olemasolu diferentsihüpoteesi kaudu suurte jõupingutusteta tõendatav. Seetõttu ei pea autor õigeks VÕS § 134 kommentaaris 3 väljendatud arvamust, et "äriühingute puhul puudub praktiline vajadus mittevaralise kahju tekkimise tunnustamise järele". Autor nõustub siinkohal J. Lahe ja T. Tampuu poolt väljendatud seisukohaga, mille kohaselt juriidilist isikut võib sellises olukorras ähvardada õiguskaitseta jäämine, sest konkreetse varalise kahju olemasolu tõendamine pole alati võimalik.²⁴

Ülaltoodu näitab, et kuigi halduskohtumenetlus toetub kahju hüvitamise nõuete käsitlemisel suuresti ka tsiviilõiguslikele põhimõtetele, läheneb kohtupraktika mittevaralise kahju hüvitamisele tsiviil- ja haldusasjades siiski mõnevõrra erinevalt positsioonilt. Näiteks tekib

²² Varul, P., Kull, I. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2006, § 134, komm 1.

²³ Vt Riigikohtu tsiviil- ja kriminaalkolleegiumi vahelise erikogu otsus 01. 12. 1997. a. nr 3-2-1-99-97.

²⁴ Vt. Tampuu, T.; Lahe, J. "Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne." Märkusi võlaõigusseaduse 7. peatüki kommentaaride kohta. – *Juridica* 2007, nr 5, lk 326.

küsimus, kas eelnevalt viidatud *Giga*-kaasust võib VÕS kommentaaride mõttes pidada selliseks erandiks, mis ei mahu üldreegli (VÕS kommenteeritud väljaanne, § 134, kommentaar 1: "**väljaspool seaduses otseselt sätestatud juhtumeid** ei tohiks mittevarelise kahju hüvitamine **üldreeglina** kõne alla tulla") alla ja kui jah, siis milles erandlikkus täpsemalt seisneb. On võimalik, et tegemist ei ole üldises tähenduses erandjuhtumiga ja mittevarelise kahju hüvitamise nõuet on võimalik jaatada lihtsalt põhjusel, et tegemist on avalik-õigusliku vaidlusega. Kuid sel juhul ei ole lihtne selgitada, millise õigusnormi alusel saaks käesoleval ajal toimuda nõude rahuldamine, sest kehtiv õigus ehk RVastS annab rahalise hüvitise osas selgesõnalise nõudeõiguse ainult füüsilisele isikule. Küsimus sellest, kas tegemist on üksnes ajaloolise vaidlusega ja millised võiksid hetkel kehtiva õiguse alusel olla analoogsetes asjades juriidilise isiku nõudeõiguse perspektiivid, vääriks analüüsi autori arvates põhjalikumalt õigusteaduslikku arutelu.

4.4.3. Muud juhtumid

Haldusasjas nr 3-04-47 oli üheks vaidlusküsimuseks, kas **hagi** asjas (02. 09. 1997. a.) tehtud vastavasisulisele **kohtumäärusele vaatamata tagamata jätmise ja hoone võõrandamiseks õiendi väljastamine hooneregistri poolt** võib anda õigustatud isikule õiguse taotleda mittevarelise kahju hüvitamist. Mittevarelise kahjuna viitas kaebaja tal tekkinud elukvaliteedi langusele ja töövõime vähenemisele.

Ringkonnakohtu otsuse punktis 8 on analüüsitud kohaldatava õigusnormiga seonduvat ja märgitud: *"Kuna nõutakse enne riigivastutuse seaduse jõustumist (01.01.2002) tekkinud mittevarelise kahju hüvitamist, tuleb kahjunõude põhjendatuse kontrollimisel lähtuda põhiseaduse §-st 25 (vt Riigikohtu halduskolleegiumi 6. juuni 2002 otsus nr 3-3-1-27-02). Viidatud lahendis on Riigikohus leidnud järgmist: "Mittevarelise kahju seisneb isiku hingelistes kannatustes (nt alandatus, solvumine, hirm, nõrdimus, mure, kaotusvalu) või füüsilistes kannatustes, mida on talle tekitatud tahtlikult või hooletuse tõttu. Avaliku võimu kandja vabaneb mittevarelise kahju rahalise hüvitamise kohustusest, kui ta tõendab, et avalikku ülesannet täitnud kahju põhjustanud isik ei olnud kahju tekitamises süüdi. Mittevarelist kahju saab hüvitada vaid sellele isikule, kelle õigusi on kahju tekitamisel rikutud."* Põhiseaduse § 25 järgi on igapähe õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele. Riigikohtu halduskolleegium märkis eelpool viidatud 6. juuni 2002 otsuses veel, et põhiseaduse § 25 tekstiosast "*õigusvastaselt tekitatud*" ja §-st 13 lg 2 tuleneb, et **kahju hüvitamise aluseks pole mitte igasugune avalike ülesannete täitmine, vaid üksnes õigusvastane akt või toiming, sh tegevusetus või viivitus.**" Nõude osas asus ringkonnakohtus seisukohale, et kahjunõue on põhjendamatu. Kaebaja ei tõendanud, et vastustaja õigusvastase käitumise tõttu oleks tema õigusi rikutud. Kaebuses lähtuti eeldusest, et kaebajal puudub võimalus tunnistada linna ja kaebaja poja vahel sõlmitud korteri erastamise tehingut ja edasimüügi tehinguid kehtetuks ning taastada korteri erastamisele eelnenud olukorda just seetõttu, et korter on läinud võõrandamiskeelu märke õiendile kandmata jätmise tõttu heauskse ostja omandusse. Sellise eelduse õigsus ei leidnud asja läbivaatamisel aga kinnitust. Kaebaja väitel oli hagi, mille tagamise määrus täitmata jäeti, endiselt üldkohtu menetluses. Sellisel juhul ei ole aga selge, miks kaebaja arvab, et ta on korteri erastamise võimalusest ilma jäänud vastustaja õigusvastase toiminguga tõttu. Kui hagi jääb rahuldamata põhjendamatus tõttu, ei ole vastustaja tegevus põhjustanud kaebajale kaotusvalu ja nõrdimust, mis kaebaja selgitusi arvestades võiksid olla käsitletavad mittevarelise kahjuna. Kaebaja oli halduskohtus toimunud vaidluse ajal endiselt vaidlusaluse korteri üürnik ja ebaõigete andmetega õiendi väljastamise või korteri müügi tõttu ei muutunud tema seisundis midagi. Korteri oli juba enne vaidlustatud õiendi väljastamist erastatud ja korduvalt edasi müüdud ning **kaebuses toodud asjaolude pinnalt ei olnud selge, miks just**

1997. a. septembris toimunud müük kaebaja erastamisõigust piiras ja talle hingelisi kannatusi põhjustas.

Isiku tahtevastane paigutamine psühhiaatriaiglasse

Haldusasjas nr 3-05-221 esitatud kaebuses palus kaebaja tuvastada Ahtme Haigla peearsti ja Ida-Viru Politseiprefektuuri politseiametnike toimingute õigusvastasuse ning mõista välja nende poolt talle õigusvastaselt tekitatud kahju. Kaebuse kohaselt toimetati kaebaja 01. juunil 1992. a. politseiametnike poolt õigusvastaselt psühhiaatriaiglasse, paigutati tahtevastaselt statsionaari ja peeti seal kinni kuni 28. septembrini 1992. Tartu Halduskohus tunnistas isiku kinnipidamise õigusvastaseks ja mõistis 30-päevase kinnipidamise eest välja kahjuhüvitise summas 7500 krooni. Väljamõistetud hüvitise osas jäi esimese astme kohtu otsus jõusse ka pärast apellatsioonimenetluse läbimist. Tegemist oli äärmiselt probleemse ja menetluslikke raskusi sisaldava kohtuasjaga, sest otsuse tegemisel tuli tugineda ENSV Tervishoiuseaduse sätetele, mille tõlgendamine oli keeruline. Ka ei olnud säilinud mitmed asjas tähtsust omavad dokumendid ja kohtud pidi asjaolude kindlakstegemisel tuginema osaliselt ka tunnistajate ütlustele (eelkõige mis puudutas tol ajal kasutusel olnud menetluskorra tuvastamist). Lõpptulemusena leidis kohus, et kaebaja õigusvastane kinnipidamine Ahtme Haiglas on hüvitise väljamõistmise aluseks.²⁵

Antud kaasusele ei peaks käesoleval ajal kehtiva õiguse kontekstis siiski erilist halduskohtu praktikat kujundavat tähendust omistama, sest õigusvastast haiglasse paigutamist ei saa praegu ilmselt pidada avalik-õiguslikus suhtes toime pandud rikkumiseks. RVastS § 1 lg 3 p 1 välistab seaduse reguleerimisalast muu hulgas ka need olukorrad, kus kahju tekitatakse iseenesest küll avaliku võimu kandja poolt avalike ülesannete täitmisel, kuid võlaõigussuhtest tuleneva kohustuse rikkumisega, sealhulgas eraõiguslikus vormis raviteenuse osutamisel. Vabaduse piiramisele on aga võimalik tugineda ka eraõiguslikes vaidlustes (VÕS § 134 lg 2 võimaldab põhimõtteliselt ja rikkumise raskust arvesse võttes nõuda vabaduse võtmisega tekitatud mittevõralse kahju hüvitamist). Politseiametnike tegevuse õigusvastasustest tulenevaid nõudeid (sh kahju hüvitamise nõue) on aga loomulikult ka kehtiva seaduse alusel võimalik esitada halduskohtusse.

Kokkuvõte

Nagu tsiviilasjades, nii ilmneb ka haldusasjades kohtute suundumus pigem eitada kui jaatada mittevõralse kahju hüvitise väljamõistmist.²⁶ Väljamõistetud summad on üldiselt jäänud vahemikku 1000 - 7500 krooni, olenemata sellest, millise RVastS §-s 9 lg 1 nimetatud juhtumiga on tegemist olnud. Vaid mõnel üksikul korral on hüvitis olnud suurem (vastavalt siis kas 10 000 või 30 000 krooni).²⁷

Kohtuotsustest ei nähtu paljudel juhtudel kaalutlused, miks teatud konkreetsetes olukorras on loetud piisavaks vabandamist kaebaja ees, samal ajal kui mõnel teisel juhul on peetud õigeks mõista välja rahaline hüvitis. Selles osas puuduvad ühtsed kinnistunud põhimõtted, mis annaksid alama astme kohtutele võimaluse saada tuge ja suuniseid vastavate juhtumite lahendamisel. Ka on täheldatav, et ringkonnakohtud kasutavad vahel võrreldes Riigikohtuga teistsugust lahenduskäiku kahju hüvitamise kohustuse olemasolu kindlakstegemisel.

²⁵ Ahtme Haigla oli vaidlusaluse juhtumi toimumise ajal Kohtla-Järve linna asutus.

²⁶ Vt lähemalt 19. 03. 2006. a. analüüs "Mittevõralse kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2006. aastal."

²⁷ 30 000-kroonine hüvitis mõisteti analüüsitud lahenditest välja vaid AS *Giga vs Lõuna Politseiprefektuur* kaasuses.

Riigikohtu halduskolleegiumi otsustest võib teha järelduse, et väärkuse alandamise fakti esinemisel ei ole vajalik kahju olemasolu täiendav tõendamine kaebaja poolt, kui kohus on kõiki asjaolusid hinnates asunud seisukohale, et vastav juhtum tõesti aset leidis. Selline lähenemine on sarnane eraõiguses tuntud põhimõttega, mille kohaselt kahju olemasolu eeldatakse juhul, kui seadus näeb mittevahalise kahju hüvitamise kohustuse otseselt ette. Samas võib kahju kui tagajärje olemus ja suurus anda kohtule kaalutlusruumi otsustamaks rahalise hüvitise põhjendatuse või suuruse üle (RVastS § 9 lg 2).

Lahtine on endiselt küsimus, kas juriidilisel isikul on õigus nõuda mittevahalise kahju hüvitamist ja kui jah, siis millistel tingimustel ning kas põhimõtteliselt on võimalik, et juriidilisel isikul on selline õigus küll avalik-õiguslikus vaidluses, kuid puudub eraõiguslikus vaidluses või vastupidi.

Margit Vutt

Õigusteabe osakond

analüütik